

en het AMSAB soms nog duidelijker tot uiting.

Het project 'Sociale aspecten in de textielnijverheid' dat in oktober 1990, in opdracht van Profortex, door het AMSAB werd opgestart (1), is hiervoor illustratief.

De studie behandelt de leef- en arbeidsomstandigheden van patrouns en arbeiders in de textielnijverheid waarbij ook de ontwikkeling van de organisaties van beide groepen bestudeerd wordt. Dit alles om een beter inzicht te krijgen in de evolutie van de sociale verhoudingen tussen werknemer en werkgever.

Het AMSAB en het Kadoc te Leuven zijn, voor wat de arbeidersorganisaties betreft, van primordiaal belang. Zij inventariseren en conserveren het cultuurgood van de arbeidersbewe-

ging. Anderzijds hebben zij in de hogerbeschreven ruimere betekenis van de industriële archeologie, heel wat aandacht voor de werk- en leefomstandigheden van de arbeiders.

De instellingen en verenigingen die de industriële archeologie tot hun specifieke terrein maakten besteden eveneens aandacht aan dit onderwerp en worden daarom nauw betrokken bij de studie van dit item.

Daarnaast gaan zij nog een meer uitgesproken functie vervullen bij het onderzoek naar de arbeids- en leefomstandigheden van het patronaat. Immers, gespecialiseerde instellingen die zich concentreren op de geschiedschrijving en conservatie van het cultuurgood van de werkgevers, zijn er niet. De industriële archeologie besteedt hieraan de nodige aandacht. (B.D.W.)

PETITE HISTOIRE

Gent: draaischijf van wapensmokkel voor Russische revolutionairen

De heer Arthur De Decker uit Gent had in AMSAB-Tijdingen onze uitdaging gelezen dat 'wie ons een vraag stelt over de geschiedenis van het socialisme waarop we het antwoord totaal schuldig moeten blijven een gratis jaarabonnement krijgt op ons blad'. In 1988 werkte hij mee aan het boek 'Van wei tot wijk' (ter herdenking van het honderdjarig bestaan van de Gentse wijk Heirnis) en daarin publiceerde hij een merkwaardig fragment uit het (katholieke) buurtblad de Heirnisgalm uit 1906, waarin melding wordt gemaakt van een wapendepot in de Zalmstraat, waar Gentse socialisten 'geweren en kardoezen' hadden opgeslagen bestemd voor Russische revolutionairen.

'Wel', vraagt Arthur De Decker ons nu: 'wat is er historisch juist in dit verhaal, bij wie en waar werden die wapens juist gevonden en bij welke organisatie was hij aangesloten? Voor wie waren de wapens bestemd (Bolsjeviki, Oktobristen, Kadetten? in Rusland). Wat was de toenmalige houding van de socialisten t.o.v. deze vondst en t.o.v. de Russische gebeurtenissen (het oktobermanifest van 1905 en de reacties daarop)?'.

'De zaak der Russische geweren' zoals ze destijds in de nieuwsbladen werd genoemd hebben we reeds kort vermeld in een artikel in dit blad in 1987 (1). In de loop van ons doctoraal onderzoek (2) met betrekking tot de Gentse socialisten hebben we één en ander over deze interessante affaire gevonden. In de volgende regels krijgt men een samenvatting van de ganze zaak.

Begin februari 1906 verspreidden een aantal bladen het 'nieuws dat de Gentsche socialisten wapens opkochten om naar Rusland te zenden om de revolutie ginder gaande te houden'. En effectief werden huiszoekingen verricht bij de sekre-

taris der metsers Karel Bontinck en bij Pieter-Jan D'Hoedt, journalist bij Vooruit. In verband met die zaak werden te Brussel twee Russische onderdanen aangehouden, Michel Ausing en een zekere Kowalewski. In de Zalmstraat te Gent, waar de magazijnen van de socialistische Metserskoöperatie zich bevonden (niet ver van de dokken) werden kisten met geweren en kardoezen teruggevonden. Vijf mensen werden in staat van beschuldiging gesteld op grond van artikel 123 van het Strafwetboek dat straffen van 5 à 15 jaar voorzag voor wie 'de staat blootstelt aan vijandelijkheden van een vreemde mogendheid door daden van oorlog te stellen die niet door de staat zijn goedgekeurd'. Normaal zou zulks een Assisenzaak geworden zijn, maar ze werd gekorrektionaliseerd en kwam eind april voor de rechtbank te Gent.

In een interview in L'Etoile Belge vertelde Gaspard, een vierentwintigjarige telegraafbediende, dat hij voor rekening van Kowalewski in Zwitserland een partij van tweehonderd oude legergeweren (aan drie en vijf frank het stuk) en 20.000 kardoezen had gekocht 'om wat bij te verdienen'. Via Luik waren de wapens naar Gent gebracht, de ideale verbindingshaven met Rusland (3). Gaspard had de magazijnen in de Zalmstraat gehuurd voor zes maand: eigenlijk kon het hem niet schelen, zo verklaarde hij, wat Kowalewski met de wapens van plan was. De onderhandelingen had hij met D'Hoedt gevoerd. Maar ook andere militanten, onder andere de metser Blaes, vaandeldrager van het socialistisch bouwvaksyndikaat was bij de zaak betrokken (hij had de voerman van het vrachtje betaald). Spijtig voor Gaspard had hij echter geen wettelijke toestemming om een depot voor kardoezen te houden, en zo

was de zaak aan het rollen gegaan.

Was Gaspard misschien door louter financiële motieven gedreven, de Poolse socialist (tsaristisch onderhorige) Kowalewski had wel duidelijk politieke motieven en bovendien kontakten met de Internationale: bij de huiszoeking werden tussen zijn papieren visitekaartjes van Huysmans (secretaris van de Internationale) en Solau (een Brussels vakbondssecretaris) gevonden. Toen de zaak uiteindelijk voorkwam trachtte Vooruit met wat commentaren de echte betrokkenheid van de socialisten te verdoezelen: 'Europa in vuur en vlam. Eene revolutie te Gent belet door de schrandere heeren van het parket. Ongehoorde en stoutmoedige diefstal en geheimzinnige verheling ontdekt door de onovertroffen gerechtsdienaars. Het bedreigde Russische keizerrijk gered door Belgische magistraten'.

Uiteindelijk werd enkel de beschuldiging weerhouden van het 'hinderlijk opslaan van meer dan tien kilogram kruit'. De Russen werden bij verstek veroordeeld tot 15 dagen gevangenis en 100 frank boete of één maand gevangenis extra. D'Hoedt en Bontinck kregen voorwaardelijk elk 100 frank boete of één maand, Gaspard het dubbele tarief. De kardoezen (niet de geweren) werden verbeurd verklaard. De socialistische militanten werden verdedigd door Meester De Bruyne die getracht had de zaak 'in een lolle' te trekken. De progressistische advocaat Wurth verdedigde Gaspard.

Hoewel op alle mogelijke wijzen de georganiseerde betrokkenheid van de Gentse B.W.P. werd ontkend is het toch duidelijk dat één en ander niet kon gebeuren zonder de uitdrukkelijke of stilzwijgende instemming van Anseele en de Gentse partijleiding. Anseele was immers lid van het internationaal socialistisch bureau, en het is ondenkbaar dat hij in deze niet op de hoogte zou zijn geweest. In het Gentse Middenkomitee of partijbestuur werd het wel voorgesteld als een persoonlijk initiatief van D'Hoedt, maar anderzijds ging men zonder problemen akkoord om voor zijn verdediging in te staan.

Tot welke richting in de Poolse of Russische socialistische beweging Kowalewski en Ausing behoorden is op basis van onze bronnen niet duidelijk. De Tweede Internationale hield contact met de diverse fracties in die landen. Interessant om weten is dat te Gent vele studenten uit Oost-Europa de cursussen aan de (Franstalige) universiteit volgden (vooral de ingenieursstudies hadden er een grote internationale faam). Een aantal van die buitenlandse studenten neigden duidelijk naar de linkerkant van het politieke spectrum: toen bijvoorbeeld in 1910 te Gent een socialistische studentenvereniging werd (her)opgericht, waren er ook Oost-Europeanen onder de oprichters. Een groep van Bulgaarse studenten deed zelfs zijn aanvraag om als aparte politieke groep te worden vertegenwoordigd in het Gentse Middenkomitee.

De Russische revolutie van 1905 (en de tragische afloop ervan) had ook bij de Gentse socialisten de nodige sympathie opgevoerd. In de loop van 1905 en 1906 grepen verscheidene meetings en betogingen plaats uit solidariteit met de Russische opstandelingen, en in Vooruit werd ruim aandacht besteed aan de gebeurtenissen. Het was de tijd dat de jonge linkse student Hendrik de Man zijn artikel 'Het daghet in den Oosten' publi-

ceerde. In december 1906 kwam Aladin, de voorzitter van de Russische Doema, (het pseudo-parlement dat door de Tsaar was toegestaan), te Gent spreken.

Bij wijze van besluit willen we nog twee kanttekeningen maken bij deze affaire. Eén, het is duidelijk dat de techniek om de linkerkant te trachten in diskrediet te brengen via het 'onthullen' van echte of vermeende kontakten met 'buitenlandse' agenten, terroristen e.d. niet nieuw onder de zon is, maar iets van alle (verkiezings?) tijden (6). De uittreksels uit het door Arthur De Decker aangehaalde blaadje de Heirnisgalm liegen er niet om: 'Socialisten, dat zijn nu 'n keer charlatans! Den zondag voor de loting, liepen z'heel de stad Gent af, in een stoet of liever in eene bende ... zij protesteerden tegen den soldatendienst ... der stond op, in groote, vette drukletters: 'wij vragen werktuigen, geene moordtuigen'. Zij willen van geen moordtuigen weten, de kluchtspelers! Kardoezen, geweren en revolvers dat en zijn toch geene werktuigen, geloof ik! Of is de wereld misschien ommegekeerd nu? 't Ware wat rap, ofschoon de socialisten hun beste doen om hem 't onderste boven 't hebben. Om 't eindigen van die zake der wapens, zou ik wel willen dat iemand op 't Stadhuis voorstelde de Zalmstrate een andere naam te geven. Zalmstrate! dat is zoo gemeene, zoo vischachtig voor eene strate met een wapenstapel. Waarom niet Arsenaalstrate? Wie zal dat een voorstellen in onzen Gemeenteraad'.

Maar de hele zaak werpt ook een ander licht op de politieke aard van het Gentse socialisme: het is toch wel merkwaardig hoe hier een aantal 'kampioenen van het reformisme' die zich in de stad aan het opmaken waren om deel uit te maken van het schepenkollege, nog altijd voldoende konkrete sympathie en solidariteit konden opbrengen voor de 'gewapende' revolutionairen die elders in verzet kwamen tegen autoritaire regimes, hoezeer men ook in eigen land wegen van geleidelijkheid en geweldloos verzet predikte. (G.V.)

(1) De Bouwers van een Nieuwe wereld. In: AMSAB-Tijdingen V 1987, 1, p. 73, waarin we een korte biografie gaven van Karel Bontinck, één der hoofdbetrokkenen bij de affaire.

(2) De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen, de Gentse socialisten voor de Eerste Wereldoorlog (dat in het najaar 1991 wordt ingediend en verdedigd).

(3) Gent had een drukke handelstrafiek met Rusland in deze periode, onder andere hout maar vooral vlas voor haar spinnerijen (dit laatste kwam vooral uit Riga). Straatnamen als de Rigakaaï en de Port Arthurlaan herinneren ons hier vandaag nog aan.

(4) En tenslotte hebben we een mondelinge getuigenis van architect Dirk Bontinck, kleinzoon van Karel Bontinck, die ons enkele jaren geleden naar aanleiding van ons artikel over de socialistische bouwvakkerskoöperatie wist te vertellen dat deze affaire blijkbaar een 'speciale' band had geschapen tussen zijn grootvader en de Gentse volkstribuun Anseele: Anseele zou Bontinck steeds erkentelijk zijn gebleven dat hij hem niet in de zaak had betrokken... Hieruit mag voldoende blijken dat Anseele wel degelijk op de hoogte was.

(5) De Poolse Socialistische partijstrekking Pilsudski en de Sociaal-democratische Partij van het Koninkrijk Polen en Litouwenstrekking Rosa Luxemburg; bolsjeviki, mensjeviki, sociaal-revolutionairen en de Joodse sociaal-democratische Bund in het tsaristische Rusland.

(6) In mei 1906 werden (alhoewel niet te Gent) parlementsverkiezingen gehouden in België.